

Elementi dizajna u antologijskim zagrebačkim zgradama 1930-ih godina

Cela Matan

Samostalni istraživač, dr. sc., matan.cela@gmail.com

Sažetak: Elementi dizajna u arhitekturi desetak analiziranih antologijskih zgrada tridesetih godina u Zagrebu prominentnih protagonista moderne arhitekture, pored moderne, imaju i klasičniju morfologiju koja obilježava kontinuitet tradicionalnog nasljedstva. Adolf Loosovo poimanje dekoracije kao neusklađene s *Zeitgeistom* u analiziranim zgradama potencirano je oskudnim sredstvima financiranja radi čega se uređenje interijera unatoč reprezentativnom karakteru palača uglavnom svodi na nužni minimum. Istraživanje otkriva elemente dizajna unutarnjeg uređenja, namještaja i opreme: kreacije arhitekata za naručene zgrade. U *reprezentativnim palačama* nema primjera *total designa* iako su pojedini arhitekti primjenjivali ovaj koncept u drugim tipologijama zgrada. U međuratnom razdoblju posebnu pažnju dizajnu, a na tragu funkcionalističkih ideja, daju arhitekti Stjepan Planić i Juraj Denzler, dok primjenu koncepta *Gesamtkunstwerk* pronalazimo u zgradi Doma obrtnika arhitekata Aleksandra Freudenreicha i Zvonimira Požgaja. Arhitekti dizajniraju i tipografiju za nazive zgrada na glavnim pročeljima te logotipove i murale. Funkcionalnost, jednostavnost i čistoća linija i formi njihovog dizajna vidljiva je na sačuvanim nacrtima i fotografijama te u samim zgradama gdje je manji dio ove baštine još u uporabi.

Ključne riječi: antologijske palače 1930-ih, Zagreb, dizajn interijera, dizajn namještaja, moderna arhitektura, moderni dizajn, *total design*, *Gesamtkunstwerk*

Design elements in anthological Zagreb buildings

Abstract: The design elements which appear in the architecture of ten anthological buildings from the 1930s in Zagreb by prominent protagonists of modern architecture, besides being modern, also have a classical morphology, which marks the continuity of a traditional heritage. Adolf Loos's statement of decoration as unadjusted with the *Zeitgeist* was emphasized in the analyzed buildings by the lack of finances, which made the interior design, in spite of the representative character of the palaces, reduced to a bare minimum. The analysis reveals design elements of interior and furniture design, the architects' creations for the commissioned buildings. There are no examples of *total design* in the *representative palaces*, even though some architects applied this principle in other building typologies. In the interwar period, architects like Stjepan Planić and Juraj Denzler paid special attention to design on the basis of functionalist ideas, while the application of the *Gesamtkunstwerk* concept can be found in the building Dom obrtnika (Artisans' Building) by architects Aleksandar Freudenreich and Zvonimir Požgaj. Architects designed typographies for building names on the front facades and logotypes. The functionality, simplicity, and purity of lines and forms in their design can be seen on preserved plans, photos, and even in buildings for a small portion of this heritage that is still in use.

Key words: anthological palaces from 1930s, Zagreb, interior design, furniture design, modern architecture, modern design, *total design*, *Gesamtkunstwerk*

Matan, C.

Elementi dizajna u antologijskim zagrebačkim zgradama 1930-ih godina

1. UVOD

Već su Karl Friedrich Shinkel i Gottfried Semper u prvoj polovici 19. stoljeća promišljali o revitalizaciji arhitekture interakcijom s drugim umjetničkim formama kao odgovor na negativne aspekte industrijalizacije tog vremena. Inspirirana konceptom kompozitora Richarda Wagnera iz polovice 19. stoljeća „totalnim umjetničkim djelom“ (*Gesamtkunstwerk*) prema kojem bi različite forme umjetnosti trebale stvoriti jedinstveno umjetničko djelo u suradnji s centralnom figurom arhitekta, cijela generacija arhitekata oblikovala je svoje građevine: Bruno Taut, Louis Sullivan, Frank Lloyd Wright, Josef Hoffmann, Josef Maria Olbrich, Charles Rennie Mackintosh, Hendrik Berlage, Peter Behrens, Henry van der Velde. Ovako oblikovani prostori ne ostavljaju mjesta za intervenciju korisnika, već su potpuno definirani. [1]

Prema konceptu Waltera Gropiusa „totalna arhitektura“ (*total design*), arhitekt ima pravo dizajnirati sve od žlice do grada, ovaj je koncept snažno utjecao na moderni pokret u arhitekturi te je proizveo bogato nasljeđe dizajna: od vlaka koji je dizajnirao Gropius do Rudolf Schindlerovog aviona i perilice. Dvije različite reakcije na industrijalizaciju dovele su do dviju faza poznate Weimarske škole dizajna. Za vrijeme Henry van der Veldea, Weimar School of Arts and Crafts se opirao industrijalizaciji. Kasnije, kada se za vrijeme Gropiusova vodstva 1919. godine ona prihvaća, škola se preimenuje u Bauhaus te stvara dizajn pogodan za masovnu industrijsku proizvodnju. Rana primjena filozofije škole vidi se u interijeru Sommerfeld House, drvene kuće koja je podignuta 1920.-21. (po Sommerfeld patentu sa suvremenom izolacijom između industrijski rezanih drvenih panela). U dizajnu i interijeru umjetnost je mogla biti povezana sa svakodnevnim životom, što je arhitekturi dalo priliku da bude mjesto objedinjenja umjetnosti te da tako kreira kulturni život. I kuća tako postaje umjetnička forma i formativni faktor društva. „Glavna preokupacija modernog pokreta bila je ukidanje barijera između estetike, tehnike i društva kako bi se omogućila masovna proizvodnja odgovarajućeg dizajna najveće vizualne i praktične vrijednosti“. Kako je dizajn bio vezan uz proizvodnju koja je pak nekolicini donosila bogatstvo, smatralo se da dizajn posjeduje potencijal za promjenu ekonomskih i socijalnih uvjeta eksploatare radničke klase. „Istinitost kao moralnu vrijednost transponiralo se kako bi istodobno postala estetska vrijednosna osobina.“ To je značilo izbjegavanje lažnih dojmova i dodanih ukrasa. Osim toga, ovako oblikovani predmeti trebali su biti dostupni širim društvenim slojevima, no masovna proizvodnja započinje tek afirmacijom internacionalnog stila. [1]

Potruga za suvremenim izričajem ili početak modernizma u Hrvatskoj, prema povjesničaru Aleksandru Laslu, započinje 1898. godine palačom Rado Ignjata Fischera u Zagrebu, a završava 1928. godine redizajnom peterokatne stambeno-poslovne uglovnice na glavnom gradskom trgu prema projektu Petera Behrensa. Iako se radilo samo o preoblikovanju fasade rad poznatog arhitekta bio je poticaj za šire društveno prihvaćanje modernizma. Zanimljivo je da se modernizam kod nas sve do Drugog svjetskog rata zaustavlja upravo na oblikovanju, bez eksperimenata i smjelijih raspona unatoč primjeni armiranog betona. [2]

Jedan od primjera *Gesamtkunstwerka* secesijske epohe u Hrvatskoj je obiteljska kuća arhitekta Aladara Baranyaija na Tuškancu u Zagrebu, građena između 1909.-10. u maniri Josefa Hoffmanna s tradicionalnim detaljima engleskih interijera koji su bili jako popularni u Bečkim krugovima na prijelazu stoljeća. Baranyai se u svojim djelima jednako dokazao i kao dizajner interijera i to minucioznim detaljima namještaja, ukrasnih obloga zidova i dekorativnih detalja fasada. Drugi je maestralni primjer *Art Nouveau Gesamtkunstwerka* zgrada Hrvatskog državnog arhiva (nekada Hrvatska Nacionalna i Sveučilišna biblioteka) građena od 1911.-13. prema nacrtima arhitekta Rudolfa Lubynskog koji je dizajnirao i sav namještaj za biblioteku. Interijer zgrade pažljivo je oblikovan do najsitnijeg detalja: obloga zidova, podova, rešetki za radijatore, vrata, prozora, namještaja, rasvjetnih tijela, vitraja,

Matan, C.

Elementi dizajna u antologijskim zagrebačkim zgradama 1930-ih godina

pozlaćenih vitica na zidovima. I u interijerima arhitekta Fischera između 1908.-12. vidi se utjecaj Bečke scene, naročito arhitekta Hoffmanna. Njegovi važni radovi iz tog razdoblja su privatna poliklinika Sanatorij u centru Zagreba, kazalište Apollo (oslikani zidovi) te uređenje interijera masonske lože, također u centru Zagreba, s reljefnim ukrasima zidova te tamnim podovima. U to vrijeme arhitekt Viktor Kovačić uređuje interijere po uzoru na Adolfa Loosa oblažući zidove zagrebačkih stanova (npr. za inženjera Milana Čalogovića) tapetama ili drvom do određene visine, koristeći šarene orijentalne sagove, ukrasne metalne rešetke za radijatore, lustere sa sjenilom od bambusa i tekstila, kombinira različite stilove namještaja itd. [3]

Modernisti su smatrali da je apstrakcija dizajna omogućavala univerzalnost estetike, tj. internacionalni stil. Smatralo se da dizajn može transformirati svijest. Uljepšavanje predmeta dekoracijom prema Adolfu Loosu bilo je u neskladu sa *Zeitgeistom* (duhom vremena); dok je 1925. godine Le Corbusier u svojoj knjizi *L'art Decoratif d'aujourd'hui* (Dekorativna umjetnost danas) objasnio da je smeće uvijek bogato dekorirano dok je luksuzan predmet dobro izrađen, čistih formi, a njegova jednostavnost odaje kvalitetu izvedbe. [4]

1.1 Reprezentativna palača

Analiza deset antologijskih palača u središtu Zagreba prominentnih protagonista moderne arhitekture otkriva elemente dizajna unutarnjeg uređenja, namještaja i opreme: kreacije arhitekata, obrtnika i umjetnika namijenjenih baš za ove zgrade. Kompleksna tipologija zgrada, pretežno poslovne namjene, nastale na vrhuncu zagrebačkog modernog pokreta – tridesetih godina dvadesetog stoljeća u Donjem gradu, današnjem središtu Zagreba, unatoč reprezentativnom karakteru, nema elemente *total designa*, vjerojatno radi skromnog budžeta. U međuratnom razdoblju posebnu pažnju dizajnu na tragu funkcionalističkih ideja, daju arhitekti Stjepan Planić i Juraj Denzler dok primjer primjene koncepta *Gesamtkunstwerka* pronalazimo u zgradi Doma obrtnika arhitekata Aleksandra Freudenreicha i Zvonimira Požgaja. Funkcionalnost, jednostavnost i čistoća linija i formi njihovog dizajna vidljiva je na sačuvanim nacrtima i fotografijama te u samim zgradama gdje je manji dio ove baštine još u uporabi. [5]

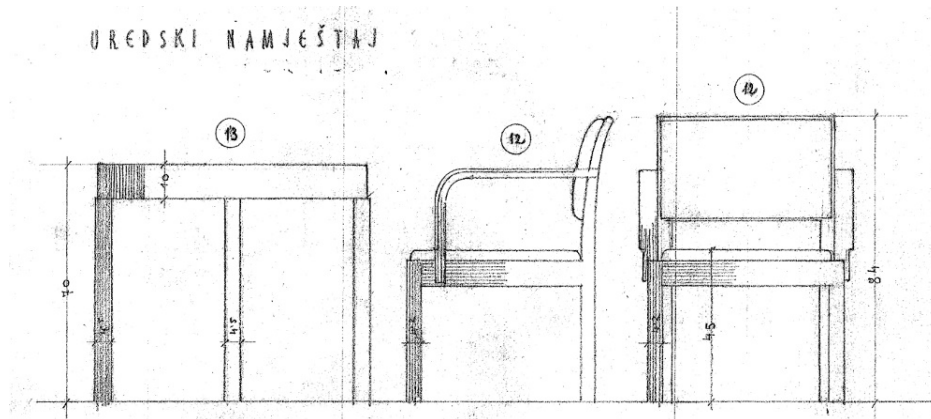
Spomenuta analiza obuhvaća predstavništva stranih poduzeća (Shell, Assicurazioni Generali), javna poduzeća (Pošta, Gradska poduzeća, Policijska uprava, Burza rada, Radnička komora, Obrtnička komora) te udruge građana (Napretkova zadruga, Gospodarska sloga). Zgrade su projektirane i izgrađene tijekom 1930.-tih. Zajednička karakteristika odabranih građevina je da su sve kao predstavništva poduzeća ili udruga građana građene kako bi predstavile svoje naručitelje u skladu sa suvremenim arhitektonskim tendencijama, radi čega su u istraživanju nazvane „reprezentativna palača“. Budući da je u većini slučajeva sadržaj građevina bio od javnog interesa, investicije je podržao Grad Zagreb dodjeljivanjem gradskog zemljišta. Arhitekti za analizirane zgrade dizajniraju pojedine elemente interijera, namještaj, opremu, murale, tipografiju, logotipove itd. (Gradska poduzeća, Radničku komoru, Burzu rada, Napretkovu zadrugu, Gospodarsku slogu, Dom obrtnika). [6]

Denzlerovo „suptilno detaljiranje“ prilikom oblikovanja zgrade Gradskih poduzeća (na uglu Gundulićeve i Hebrangove ulice izgrađenu 1933. godine) vidljivo je i u dizajnu interijera glavne dvorane, namještaja, rasvjetnih tijela itd. (Sl. 1-3). Minimalistički dizajn glavne dvorane sa šalterima odaje eleganciju strogog ritma nosivih stupova dvorane i funkcionalnost rješenja bez dekoriranja dok je namještaj u drugom planu. Arhitekt je narisao i skicu za mural na stražnjem zidu dvorane koji u konačnici nije izveden te tipografiju za naziv zgrade iznad glavnog ulaza. Slobodno konstruirana tipografija podsjeća na (vjerojatno u to vrijeme) modernu Futuru, (geometrijsku beserifnu tipografiju grafičkog dizajnera Paula Rennera iz 1927.). Zidovi se u reprezentativnijim dijelovima zgrade oblažu mramorom, za stubišta se

Matan, C.

Elementi dizajna u antologijskim zagrebačkim zgradama 1930-ih godina

koristi umjetni kamen, a podovi su najčešće završno obloženi modernim linoleumom, gumom itd. [7]

Slika 1. Pogledi stolca i stola za Zgradu gradskih poduzeća.
Arhiv arhitekta, Arhitektonski fakultet Zagreb

Slika 2. Fotografija aluminijske zidne lampe u zgradi Gradskih poduzeća (u upotrebi još 2008. godine). Autor: Cela Matan

Slika 3. Fotografija drvenog pulta u glavnoj dvorani sa šalterima za prijem stranaka zgrade Gradskih poduzeća (u upotrebi još 2008. godine). Autor: Cela Matan

Jednostavne forme i čiste linije Denzlerovog namještaja ipak odaju notu tradicionalizma masivnošću volumena što se može uočiti i kod Planićevog dizajna.

Arhitekt Stjepan Planić dizajnira namještaj i rasvjetna tijela za Napretkovu zadrugu izgrađenu 1936-37. u Bogovićevoj 1. Bio je poznat po detaljnom projektiranju interijera svojih kuća (često za prijatelje) po principu *total designa* koje je u prilikama posjeta i „kontrolirao“ pa su vlasnici nastojali prije njegove posjete vratiti svoje stanove u izdanje koje je on zamislio. U jednoj od svojih knjiga Planić piše kako upravo arhitekt može stvoriti najbolje uvjete stanovanja: „dobre proporcije, forme i veličine prostora... dobra rasvjetna tijela i pokućstvo...“. Dok je dizajn lusteri i kuhinja (u uporabi još 2008.) minimalistički i funkcionalan (nadsvjetlo kupaonice postaje dijelom dizajna kuhinje) fotelje, stolci i stolovi pored čistih linija i formi također odaju notu tradicionalizma masivnošću volumena (Sl. 4, 5). Planićeva posebnost je u originalnosti detalja, kao kod rješenja nazubljenog vijenca zgrade

Matan, C.

Elementi dizajna u antologijskim zagrebačkim zgradama 1930-ih godina

inspiriranog logotipom Napretkove zadruge, ili boje fasade koja reminiscira boju modre galice zagorskih kuća (Sl. 6). [8]

Slika 4. Fotografija lusteru u stubištu Napretkove zadruge. Autor: Cela Matan

Slika 5. Fotografija kuhinje za privatni stan izvedene prema projektu arhitekta. Autor: Cela Matan

Slika 6. Fotografija nazubljenog vijenca Napretkove zadruge. Autor: Cela Matan

Palača Assicurazioni Generali nastala je na glavnom gradskom trgu 1938. godine, a autor zgrade je poznati talijanski arhitekt Marcello Piacentini. U skladu sa željom osiguravajuće kuće, arhitekt oblikuje zgradu koja će davati poruku solidnosti, napretka i monumentalnosti. Zgrada je pretežno stambena, a stanovi su bili namijenjeni zaposlenicima. U vrijeme izgradnje u novinskim se člancima ističu suvremenost rješenja instalacija u zgradi (centralnog grijanja, telefona, perilica i sušilica rublja, tople voda itd.). Za sve svoje zgrade osiguravajuća kuća pažljivo bira lokaciju, a suvremene instalacije također imaju promidžbenu ulogu. Iako je cijela zgrada trebala biti obložena mramorom, fasada je u konačnici djelomično obložena Jablaničkim granitom (kao u Gradskim poduzećima), a ostatak zgrade je žbukana. Jedini reprezentativni dio interijera sačuvan u izvornom izdanju do danas je malo poligonalno ulazno predvorje obloženo mramorom žućkaste boje s centralno položenom kupolom od staklene opeke, velikim formatima ogledala i reljefom na zidovima te modernim rasvjetnim

Matan, C.

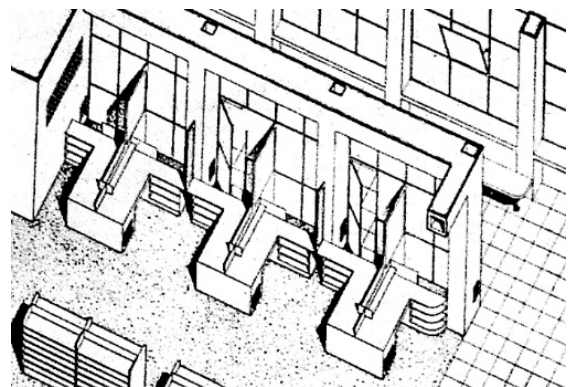
Elementi dizajna u antologijskim zagrebačkim zgradama 1930-ih godina

tijelima minimalističkog dizajna. Arhitekt Piacentini želio je arhitekturu oplemeniti umjetnošću, podržavao je rad umjetnika te je radio na mnogim projektima prema principu *Gesamtkunstwerka*. Jedini umjetnički rad u zagrebačkoj palači je reljef velikog formata nepoznatog autora. [9]

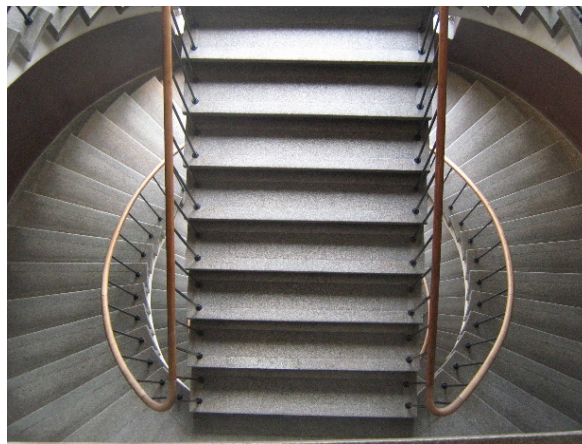
Pristup dizajnu namještaja arhitekata Jovana Korke, Đorđa Krekića i Georga Kiverova jednako je funkcionalistički kao i kod projektiranja zgrada. Radnička komora izgrađena je 1938. godine u suradnji s arhitektom Vladimirom Šterkom na Trgu Kralja Petra Krešimira IV/2, dok je nedaleka Javna burza rada istog trojca u Zvonimirovoj 15 izgrađena gotovo simultano 1937. godine. Za Radničku komoru arhitekti projektiraju police za knjige i ljestve za biblioteku (Sl. 7), a za Burzu rada pultove, radne stolove te stalaže za kartoteku u dvorani za razgovor s tražiteljima posla na prvom katu. Šalteri su kao dio interijera ove dvorane ubrzavali složen proces obrade potraživanja velikog broja ljudi (Sl. 8). U Burzi rada primjenjuju se cementni podovi u dvoranama, a u najprometnijim prostorijama granitni terazzo. Koliko je poznato, zgrada je bila interijerski uređena vrlo skromno; na fasadi je postavljen umjetni kamen u razini prizemlja, a ostatak je žbukan. Glavno stubište u Radničkoj komori, kao odgovor na polukružni ugao zgrade nasuprot glavnom ulazu, jest polukružno što mu daje gotovo nenamjernu atraktivnost te iznenađuje u strogosti rješenja zgrade (Sl. 9). [10]

Slika 7. Fotografija polica za knjige. Arhiv Radničke komore

Slika 8. Aksonometrijski prikaz pultova unutar dvorane na prvom katu Burze rada. J. Korcka: Nova palača Javne burze rada/ Rad ustanova koje su smještene u zgradi, Građevinski vjesnik, 1936., str. 132-135.

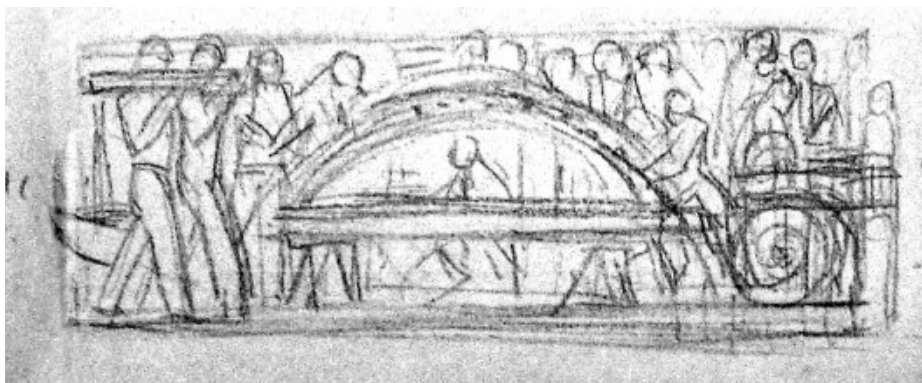
Slika 9. Fotografija polukružnog glavnog stubišta Radničke komore. Autor: Cela Matan

Matan, C.

Elementi dizajna u antologijskim zagrebačkim zgradama 1930-ih godina

Zgrada Gospodarske sloge arhitekata Stjepana Gomboša i Mladena Kauzlarića izgrađena je 1939. godine u Zvonimirovoj 17. Pored dizajna logotipova za naručitelje te konstrukcije tipografije slova za naziv zgrade na fasadi, također slične Futuri, nema tragova dizajna namještaja i opreme.

Iznimka među analiziranim zgradama je Matica hrvatskih obrtnika arhitekata Aleksandra Freudenreicha i Zvonimira Požgaja u Ilici 49., kao primjer *Gesamtkunstwerka* moderne epohe koji objedinjuje sve grane umjetnosti. U stvaranju ove zgrade su, kako novčanim priložima tako i izradom pojedinih elemenata namještaja, opreme i dekoracija, pored arhitekata pomogli i mnogobrojni umjetnici i obrtnici. Neki autori smatraju da zgrada pripada *Art Deco* stilu radi dekorativnih elemenata i promidžbenog karaktera koji je imala. Ona je pak modernog oblikovanja i funkcionalnog rješenja (suvremenih završnih obloga podova: velike terase na prohodnim ravnim krovovima i podovi loggia pokriveni su asfaltom, a hodnici gumom). Kuriozitet su tradicionalni zemljani podovi u podrumu zgrade namijenjeni čuvanju hrane. Obrtnička komora je kao naručitelj željela reprezentativnu zgradu koja će predstaviti važnu ulogu obrtnika u društvenom i gospodarskom životu grada. Interijere su projektirali arhitekti Ivo Župan i Đuro Kavurić, a namještaj arhitekti N. Marković i Lovro Bilinić dok je skicu za jedan od mozaika u zgradi izradio arhitekt Požgaj (Sl. 10). U usporedbi s ostalim analiziranim zgradama uređenje interijera je bogato i slojevito. Pored kamenih reljefa u prizemlju i na galeriji slojevitost se čita i u vješto dekoriranoj kovanoj ogradi i rasvjetnim tijelima, vitrajima, mozaicima s mramornim intarzijama, mramornim muralima (Sl. 12) kao i oslikanim muralima, dekorativnoj plastici na pročelju itd. Unutrašnjost dvorane je projektirao arhitekt Đuro Kavurić, dok je vitraje osmislio Kamil Tompa. Ukrasni reljefi u uglovnim stubištima koja vode na galeriju iz pasaža u prizemlju izvedeni su 1938. godine prema nacrtima kipara Hinka Juhna i Joze Turkalja u travertinu. Jednostavnim kontrastom različite obrade površine kamena, glatke i brušene, stvara se igra svjetla i sjene ocrtavajući kontrastom konture ploha (Sl. 11). Ukrasna ručno rađena kovana ograda sa spiralnim pregradama u interijeru pasaža djelo je obrtnika. Dekorativna plastika na ogradama glavnog pročelja pokazuje različite obrtničke djelatnosti. Kipar Emil Bohutinski izradio je elemente u terracotti na prvom katu, Blanka Dužinec keramičke na drugom, dok su bakrene ploče na trećem katu izvedene prema skici umjetnika Ernesta Tomaševića (Sl. 13). Ova je zgrada muzej zagrebačkim obrtnicima koji su svojim umijećem u periodu između dva rata pomogli prevladavanju tehnološke nerazvijenosti na putu prema modernizaciji arhitekture. [11]

Slika 10. Skica za jedan od mozaika u Matici hrvatskih obrtnika arhitekta Požgaja.
Arhiv Matice hrvatskih obrtnika

Matan, C.

Elementi dizajna u antologijskim zagrebačkim zgradama 1930-ih godina

Slika 11. Fotografija ukasnog reljefa na uglovnom stubištu koje vodi na galeriju iz pasaža u prizemlju Matice hrvatskih obrtnika. Autor: Cela Matan

Slika 12. Fotografija mramornog murala na stubištu uličnog dijela zgrade. Autor: Cela Matan

Slika 13. Fotografija glavnog pročelja Matice hrvatskih obrtnika s ogradama dekoriranim pločama. Autor: Cela Matan

2. ZAKLJUČAK

Elementi dizajna u arhitekturi desetak analiziranih antologijskih zgrada tridesetih godina u Zagrebu pored moderne, imaju i klasičniju morfologiju koja obilježava kontinuitet tradicionalnog nasljedstva. Adolf Loosovo poimanje dekoracije kao neusklađene sa *Zeitgeistom* u analiziranim zgradama potencirano je oskudnim sredstvima financiranja radi čega se uređenje interijera unatoč reprezentativnom karakteru palača uglavnom svodi na nužni minimum. Analiza otkriva elemente dizajna unutarnjeg uređenja, namještaja i opreme: kreacije arhitekata za naručene zgrade. U reprezentativnim palačama nema primjera total designa iako su pojedini arhitekti primjenjivali ovaj koncept u drugim tipologijama zgrada. U međuratnom razdoblju posebnu pažnju dizajnu na tragu funkcionalističkih ideja, daju arhitekti Stjepan Planić i Juraj Denzler, dok primjenu koncepta *Gesamtkunstwerka* pronalazimo u zgradi Doma obrtnika arhitekata Aleksandra Freudenreicha i Zvonimira Požgaja. Arhitekti dizajniraju i tipografiju za nazive zgrada na glavnim pročeljima te logotipove i murale. Funkcionalnost, jednostavnost i čistoća linija i formi njihovog dizajna vidljiva je na sačuvanim nacrtima i fotografijama te u samim zgradama gdje je manji dio ove baštine još u uporabi. Zidovi interijera javnih dijelova građevina su ponekad obloženi travertinom, mramorom, dekorirani su reljefima i muralima. U zgradama se primjenjuju i suvremeni materijali za završnu obradu podova pa je tako asfalt primijenjen na krovnim terasama, a guma, linoleum te cementni podovi u interijerima. Spomenute palače, spomenici moderne arhitekture, u pojedinim su slučajevima i muzeji umjetničkog i obrtničkog rada što bi trebalo naglasiti replikama dizajna namještaja i opreme koja im je bila namijenjena.

Matan, C.

Elementi dizajna u antologijskim zagrebačkim zgradama 1930-ih godina

LITERATURA

1. Munch, A. V.: The Gesamtkunstwerk in design and architecture/ From Bayeruth to Bauhaus, Aarhus Universitetsforlag, Aarhus (Danska), 2021.;
<http://www.harvarddesignmagazine.org/issues/5/whatever-happened-to-total-design>
 (pristupljeno 6.04.2022.);
https://www.getty.edu/research/exhibitions_events/exhibitions/bauhaus/new_artist/body_spirit/architecture/ (pristupljeno 6.04.2022.);
 Greenhalgh, P.: Modernizam u dizajnu, u Vukić, F., Teorija i povijest dizajna, Kriička antologija, Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2012.
2. Bjažić Klarin, T.: Inicijacija novog građenja – od nepopularne novotarije do „izvoznog“ proizvoda, *Život umjetnosti*, 2008., 82 (1), str. 22-31. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/199461>
3. Damjanović, D.: Furnishing the Temple of Croatian History and Science: Art Nouveau Interiors of the Croatian National and University Library and the State Archives Building, u *The Interiors of Art Nouveau Period: Analyse, Restore, Make Accessible*, Réseau Art Nouveau Network, Bruxelles, 2020., str.166-175; Bagarić, M.: Lokalna tradicija i uvozna secesija: zagrebačka arhitektura između 1898. i 1918. u Kraševac, I., Vugrinec, P. (ur.) *Izazov moderne: Zagreb-Beč oko 1900. Slikarstvo, kiparstvo i arhitektura zagrebačke i bečke secesije*, Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 2017., str. 203-232; Galjer, J.: Aladar Baranyai: arhitektura i dizajn, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 1997., 21, str. 167-181. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/224471>
4. Woodham, J. M.: *Twentieth-Century Design*, Oxford University Press, Oxford, 1997., str. 29-65.
5. Rad je nastao na temelju istraživanja za doktorsku disertaciju. Matan, C.: *Architettura, costruzione e conservazione: il palazzo di rappresentanza a Zagabria negli anni Trenta: dottorato di ricerca in Ingegneria edile: architettura e costruzione; doktorska disertacija*, Sveučilište Tor Vergata di Roma, Rim, 2010.
6. Matan, C.: *Architettura, costruzione e conservazione: il palazzo di rappresentanza a Zagabria negli anni Trenta: dottorato di ricerca in Ingegneria edile: architettura e costruzione; doktorska disertacija*, Sveučilište Tor Vergata di Roma, Rim, 2010.
7. Matan, C.: Arhitektura, konstrukcija i konzervacija: reprezentativna palača tridesetih godina u Zagrebu, u Sunara Kusić, M. & Golešić, M. (ur.) *Zajednički temelji 2018. – uniSTem*, 2018., doi:10.31534/CO/ZT.2018.21; Jaksic, N.: Arhitektonski opus Jurja Denzlera tridesetih godina dvadesetog stoljeća, doktorska disertacija, Arhitektonski fakultet, Zagreb, 2007.; Sekulić-Gvozdanović, S.: Juraj Denzler 1896.-1981., *Izložba izabranih radova u povodu druge godišnjice smrti*, Arhitektonski fakultet u Zagrebu, 10.-20. listopada 1983., *Čovjek i prostor*, 1983., 11, 368, str. 30-31; Matan C.: *Architettura, costruzione e conservazione: il palazzo di rappresentanza a Zagabria negli anni Trenta: dottorato di ricerca in Ingegneria edile: architettura e costruzione; doktorska disertacija*, Sveučilište Tor Vergata di Roma, Rim, 2010.;
- Matan C.: *The Buildings Built for Public Use by “the KKK Group” in Croatia: Architecture, Structure and Conservation*, *Arhitektura & Urbanizmus*, 2018., 1-2, str. 84.-97.; <https://croatia.eu/index.php?view=article&id=60&lang=1> (pristupljeno 13.04.2022.); <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:123:706684> (pristupljeno 13.04.2022.); A. Laslo: *Zgrada Gradskih komunalnih poduzeća- Juraj Denzler 1932.-34.*, *Arhitektura*, 1983., 200-203, str. 44-47
8. Kožarić I. (ur.): *Stjepan Planić 1900.-1980.*, *Iz arhive arhitekta (katalog izložbe)*, Institut za povijest umjetnosti, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Gliptoteka, Zagreb, 2004.

Matan, C.

Elementi dizajna u antologijskim zagrebačkim zgradama 1930-ih godina

9. Zanimljivo je da rješenje stražnje fasade palače Assicurazioni Generali u Zagrebu podsjeća na glavnu fasadu osiguravajuće kuće u Jeruzalemu, a slične su i proporcije zgrada. Benocci C. (ur.): *Le Assicurazioni Generali nelle città italiane*, Tra la fine dell'Ottocento e gli inizi del Novecento, *Storia dell'Urbanistica*, 2016., 8, Kappa Edizioni di Architettura e Psicologia, Roma, str. 11; Barrese, M.: *Marcello Piacentini: Artist promoter and collector*, *Ricerche di Storia dell'Arte*, 2014., 3, str. 83-94

10. Matan, C.: *Architecture competition proposals in the body of work of the KKK Group (1931.-1939.) in the Kingdom of Yugoslavia*, *Építés–Építészettudomány (Architectonics and Architecture)*, 2019., 47(3-4), str. 1-27, doi:10.1556/096.2019.010

11. Donatori su za svoje donacije dobivali fotografiju zgrade s posvetom. Matan C.: *Architettura, costruzione e conservazione: il palazzo di rappresentanza a Zagabria negli anni Trenta: dottorato di ricerca in Ingegneria edile: architettura e costruzione; doktorska disertacija*, Sveučilište Tor Vergata di Roma, Rim, 2010.; Ožanić M.: *Aleksandar Freudenreich*, Matica hrvatskih obrtnika, Ilica 49, Zagreb, Filozofski fakultet, diplomski rad, Zagreb, 2003.